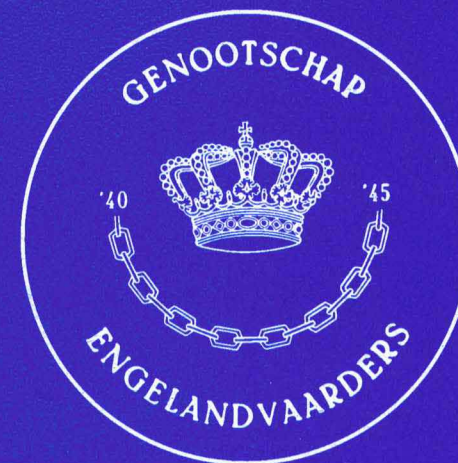

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
April 2000 - 21e Jaargang, nr. 85

BESTUUR:

Ere-Voorzitter F.Th. Dijkmeester	St. Andriesstraat 61	3811 HT Amersfoort	033 - 472 69 57
--	----------------------	--------------------	-----------------

Voorzitter R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	Telefoon en fax 070 - 368 35 66
----------------------------------	------------------	------------------	------------------------------------

Secretaris Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279	2597 GG Den Haag	Telefoon en fax 070 - 324 04 47
--	---------------------	------------------	------------------------------------

Penningmeester Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 58	2285 BB Rijswijk	Telefoon en fax 070 - 394 14 67
---	-------------------------	------------------	------------------------------------

LEDEN:

R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	0164 - 61 34 15
R.M. ten Broek	Burg. de Villeneuve- singel 30	3055 AP Rotterdam	010 - 422 39 14
Fred M. Beukers	Vredehofweg 56	3062 ES Rotterdam	010 - 452 79 29

J.A. Bakker, Evenementencommissie	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070 - 354 02 45
J. de Mos, Evenementencommissie	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	0174 - 38 21 83
H.J.M. Brinkman	Jacob Mulderweg 26	2597 BS Den Haag	Telefoon en fax 070 - 354 31 73

REDACTIE DE SCHAKEL H.J.M. Brinkman	Jacob Mulderweg 26	2597 BS Den Haag	Telefoon en fax 070 - 354 31 73
---	--------------------	------------------	------------------------------------

Redactiecommissie

H.J.M. Brinkman, Ch.H. Bartelings, Mevr. M.E.F. Borel Rinkes

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00
Bank : 54.55.46.826
ABN-AMRO bank - Rijswijk

Het volgende nummer verschijnt in juli 2000.
Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 juni 2000.

ISSN 1382-8207

Al heb je nog zulke goede voornemens om volledig te zijn, de kans is groot dat je fouten maakt als je alleen op "verhalen" afgaat. Zo verging het mij bij het schrijven van mijn inleiding voor de Schakel die in januari uitkwam. Ik wilde de bestuurders van nu, die al zo lang voor ons Genootschap in touw zijn, eens extra in het zonnetje zetten. Heel terecht vond u wellicht. Maar ik was niet volledig. Terecht heb ik Jacob de Mos, Jan Bakker en Freddy Beukers geprezen als de oudst zittende actievelingen in ons bestuur. Terecht heb ik gezegd dat wij hen dankbaar zijn voor wat zij al die jaren voor ons Genootschap hebben gedaan. Maar ik schreef dat zij sinds 1979 zijn opgenomen in het bestuur en dat was niet juist. Ik had moeten vermelden dat Jacob sinds 1974 lid was van de Evenementencommissie, dat Jan daar bij kwam in 1979 en dat beiden in 1981 zijn benoemd tot bestuurslid, wat Freddy al was sinds 1979. Verder had ik best Bram Grisnigt mogen noemen die, hoewel hij geen lustrum vierde, al sinds 1982 bestuurslid is. Ik ben blij dat ik u nu volledig heb kunnen inlichten. Het voordeel van zo'n onvolkomenheid is dat ik de waardering voor mijn medebestuurders nogmaals kan noemen. Ik weet dat zij daar, in alle bescheidenheid, niet op zitten te wachten, maar ik kan niet genoeg zeggen hoeveel zij voor ons Genootschap doen. En dan heb ik Mees Borel Rinkes nog niet genoemd. Maar die wil absoluut niet dat ik zeg hoeveel werk zij voor ons Genootschap verzet. Ik doe dat dus ook niet, maar wij zouden niet weten wat wij zonder haar moesten beginnen. De verhuizing van de maandelijkse borrel naar de Julianakazerne is een groot succes gebleken. Wij zien daar nu regelmatig oude getrouwen die deze mess wel kunnen bereiken. Jacob en Jan zijn al weer druk bezig om te zorgen dat wij op 20 september op de Vliegbasis Gilze Rijen een voortreffelijke reünie zullen beleven. Als het weer blijft zoals het is terwijl ik dit schrijf, zal het allemaal best lukken. Onze Beschermheer heeft al doorgegeven dat hij het voornemen heeft om te komen. Ik hoop ook u te mogen begroeten op 20 september. Ik kijk naar u uit!

Rudi Hemmes

Alida (Lidy) de Jong-van den Broek
 12-12-1920 – 06-02-2000
 Kruis van Verdienste
 Verzetshedenkingskruis

Het was de zomer van 1920. Een Cadettendetachement van de Koninklijke Militaire Academie te Breda nam deel aan de Vierdaagse van Nijmegen. De jongstejaars Cadetten Gijs de Jong en ik maakten daar deel van uit. Beiden waren we in opleiding tot Officier van het K.N.I.L. Na het bereiken van de eindstreep van dit evenement vierden wij dit heuglijke feit op het Vierdaagsebal in de Sociëteit "De Vereniging" te Nijmegen. Daar was ook Lidy aanwezig. Gijs zag haar en stevende op haar af. Dit was het begin van wat later een huwelijk zou worden dat bijna 57 jaar zou duren. Maar voordat het huwelijk op 13 februari 1943 in Londen werd voltrokken gingen er vele gebeurtenissen aan vooraf. Plezierige dingen, zoals het Assaut op de KMA en onze beider verloving tijdens de mobilisatie in 1939 in Alkmaar waar Gijs en ik waren gelegerd.

Toen kwam de oorlog en na de capitulatie het verzet. Helaas waren Gijs en ik op een gegeven moment bij de bezetter bekend geworden en was het voor ons onmogelijk om nog redelijk in het verzet te kunnen functioneren. Wij besloten naar Engeland uit te wijken en op 13 oktober 1941 vertrokken wij uit Leiden in gezelschap van nog twee collega's Loet Kist en Tepie van Olmen. Kort daarna en door omstandigheden gedwongen was het raadzaam, dat Lidy en haar vriendin Nina Baumgarten (de verloofde van Loet Kist) zouden proberen Engeland te bereiken.

Helaas werden zij ten zuiden van Dyon op 5 december 1941 door de Duitsers gepakt en werden bijna 6 maanden lang in een gevangenis, o.a. in Besançon, opgesloten. De verschrikkingen en ontberingen, die deze 2 dappere jonge vrouwen in de gevangenis ondergingen waren ontzettend. Dit uitvoerig beschreven in het boek van Frank Visser "De Schakel", de geschiedenis van de Engelandvaarders. Met behulp van de Franse ondergrondse, die - dankzij de activiteiten van Gijs in

Frankrijk - de helpende hand boden, konden zij uit de gevangenis ontsnappen. De hereniging met Gijs vond plaats in de zomer van 1942 in Perpignan.

Intussen was Loet Kist op één van zijn reizen van onbezet Frankrijk naar Nederland, tot onze grote verslagenheid, door de Duitsers gepakt en werd later gefusilleerd. Na korte tijd werd de reis door Lidy en Nina naar Engeland voortgezet en zonder grote problemen in de herfst van 1942 bereikt. Ik was toen reeds naar Amerika vertrokken voor een vliegeropleiding en heb Lidy gedurende de oorlog niet meer gezien.

Na een zware operatie te hebben ondergaan als gevolg van haar gevangenschap, werkte Lidy bij het Bureau Inlichtingen in Londen, uiteindelijk als privé-secretaresse van het Hoofd, Kolonel Dr. J.M. Somer. Na de oorlog werd Gijs o.a. in Bandoeng in Ned. Indië geplaatst en hebben wij elkaar daar weer in 1948 ontmoet. Het was een gedenkwaardig weerzien na al die jaren! Na de opheffing van het KNIL in 1950 gingen wij naar Nederland, waar Gijs bij de Koninklijke Landmacht diende en ik bij de Koninklijke Luchtmacht. Uiteraard hebben wij elkaar in Nederland weer verschillende keren ontmoet.

Met het klimmen van de jaren ging het met de gezondheid van Lidy helaas niet goed, waarbij zij heel veel pijn leed. Tenslotte kwam de periode van de rolstoel, waar zij steeds meer gebruik van moest maken. Wat toen zo opvallend was voor alle vrienden en kennissen: haar wilskracht en doorzettingsvermogen en ondanks de intense pijnen haar opgewektheid en blijmoedigheid. Van deze eigenschappen had ze reeds op jonge leeftijd ook blijke gegeven, vooral op haar tocht naar Engeland. Na kort voor haar overlijden nog een ernstige operatie te hebben moeten ondergaan, kwam tenslotte op 6 februari 2000 het einde.

Een moedige maar ook blijmoedige vrouw was heengegaan.
Lidy, rust in vrede!

Hans Knoop

Herdenking Ereveld Loenen

Evenals vorige jaren worden er op 4 mei om ongeveer 11.00 uur bloemen bevestigd bij het **Vijfluk in de kapel**, door vertegenwoordigers van ons Genootschap, waarna om 15.00 uur een bijeenkomst wordt gehouden op het buitenterrein bij het daar aanwezige monument. Ook daar zal een vertegenwoordiger van ons zich aansluiten bij het leggen van bloemen en kransen.

Herdenking Engelandspiel monument aan de Hogeweg in Den Haag

Zoals in voorgaande jaren zal er om 15.00 uur op 4 mei een sobere bijeenkomst met kranslegging plaatsvinden bij het monument ter nagedachtenis van de gevallen van het Engelandspiel en van de omgekomen medewerkers van het Bureau Bijzondere Opdrachten en het Bureau Inlichtingen waaronder een groot aantal Engelandvaarders. Het monument is in de naaste omgeving van het Holiday-Inn-Crown Plaza Hotel waar deelnemers elkaar kunnen ontmoeten na de herdenking in een zaal van dit hotel.

De Nationale Herdenking

Op 4 mei vindt de Herdenking plaats in de Nieuwe Kerk bij de Dam in Amsterdam in aanwezigheid van H.M. Koningin Beatrix, Z.K.H. Prins Claus en Z.K.H. Prins Willem Alexander, de Minister President en andere Ministers, en de Chefs van Staven van de Krijgsmacht. Deze bijeenkomst wordt gevolgd om 20.00 uur door een dit jaar gewijzigde vorm van Kranslegging aan de voet van het Nationaal Monument op de Dam. Ons Genootschap zal ook hier vertegenwoordigd zijn.

Het defilé op 5 mei in Wageningen

Het defilé ter gelegenheid van de jaarlijkse Herdenking van de capitulatie en de bevrijding in Wageningen op 5 mei zal ook ditmaal door Z.K.H. Prins Bernhard worden afgenomen. Zoals in voorgaande jaren zullen de Verzetsorganisaties, aangesloten bij de Stichting Samenwerkend Verzet, waartoe ook de Engelandvaarders behoren, er aan deelnemen. Engelandvaarders die aan het defilé willen deelnemen worden verzocht zich zo spoedig mogelijk per telefoon of fax op te

geven aan Jan Bakker (070-3540245), die ook dit jaar als Detachementscommandant zal fungeren. Deelnemers worden verzocht op te geven of zij een partner/ begeleidster (niet-defilant) willen meenemen, dit i.v.m. het aantal bonnen voor broodjes en consumpties. Allen die zich opgeven ontvangen dan een routebeschrijving, één parkeerkaart en een tijdschema. Verder worden de defilanten vriendelijk verzocht zich te melden in het tentencomplex WUR en wel tussen 11.30 en 13.15 uur bij de Detachementscommandant die te vinden is onder het bord **samenwerkend verzet**, naast het vaandel van het Genootschap Engelandvaarders. Hij zal daar per persoon consumptiebonnen en indien mogelijk (aantal is beperkt) toegangskarten tot de Bergkerk uitgeven. Koffie en broodjes worden geserveerd in het tentencomplex. Als tenue, wordt men verzocht een donkerblauwe of zwarte blazer met **groot model** onderscheidingen te dragen en een grijze pantalon, E.V.-das en zwarte schoenen. (Het z.g. Veteranen uniform). Detachementen worden geformeerd in rotten van vier en qua lengte van de defilanten van voor naar achter. Tijdens de defileer-route wordt **in de houding** gemarcheerd. De drumfanfare van **Knaters** loopt aan het hoofd van de Defileer-colonne. Het af te leggen parcours bedraagt ongeveer 2 kilometer. Dit vraagt niet alleen **goed schoeisel** maar ook een **goede lichamelijke conditie**.

Verder richtlijnen tijdens het defilé

Bij het bereiken van het **eerste richtbord** voor het defileerpunt commanderen de detachementscommandanten opeenvolgend **hoofd rechts** en zij alleen brengen de **eregroet**. Bij het **richtbord na het defileerpunt** wordt **hoofd front** gecommandeerd.

De Paradecommandant heeft **uitdrukkelijk** verzocht aan alle defilanten zich tijdens het defilé te onthouden van uitingen van persoonlijke genegenheid jegens de Prins.

Aanvang van het defilé

Het defilé vangt aan om 16.25 uur en eindigt om 17.15 uur. Van 17.15 tot 18.00 uur zijn er consumptie-mogelijkheden voor de defilanten en hun partners/begeleiders in het Tentencomplex. Hopende op een grote opkomst, evenals de 12 voorgaande jaren, van die Engeland-

vaarders die het een eer vinden om op de 5e mei in Wageningen nog te kunnen defileren voor onze Prins.

Jan Bakker

DE GEBROEDERS ZEEHANDELAAR

Doordat aanvullende documentatie over de gebroeders nog niet volledig ter beschikking staat, is het verschijnen van het artikel uitgesteld.

HJMB

EEN MEDEDELING MET VRAAGTEKENS

Op een dag tussen 6 juli en 24 augustus 1944, ontving de toen 23 jaar oude Jacques-Henri Proust, werkzaam als jeugdcoördinator bij de Préfecture van het District Seine-et-Oise, het verzoek een pakje af te willen halen in een naburige plaats. Dit pakje moest hij met grote spoed naar het Bois de Boulogne bij Parijs brengen. Het door een Engels vliegtuig gedropte 'pakje' bleek een belangrijke, grote, blonde Nederlandse verzetsman te zijn van ongeveer 30 jaar, die slecht Frans sprak en geen papieren bij zich had. De Duitsers hadden het te druk met reorganiseren van hun convooien en mede daardoor lukte het Jacques het 'pakje' veilig in Bois de Boulogne af te leveren. Enige dagen later werd het bericht ontvangen dat het 'pakje' goed was aangekomen.

Indien een lezer iets in dit verhaal bekend voor komt zou een berichtje aan onze secretaris, Mw. M. Borel Rinkes, op hoge prijs worden

gesteld. De heer Proust zou zo graag zijn naamloze 'pakje' na zoveel jaren terug willen vinden.

DE ARRESTATIE VAN ENGELANDVAARDERS OP 20 MEI TE IJMUIDEN

Vervolg van het artikel in De Schakel van januari 2000

PERSONALIA van de arrestanten

Gearresteerd op 20 mei 1943:

Nicolaas Willem (Nico) Beck

*10 augustus 1910, Oude Pekela

† 20 maart 1945, Vaihingen (omgeving Natzweiler)

Beroep: advocaat.

Zoon van: L.A. Beck en M.E. Schenk.

Laatste woonplaats: Amsterdam, Zwanenburgwal 42.

Overleed in gevangenschap te Vaihingen, omgeving Natzweiler, op 20-3-1945 om 4.00 uur.

Overlijden gepubliceerd in Nederlandse Staatscourant van 31-8-1950.

Advertenties CBG Den Haag:

"Dezer dagen bereikte ons het droevige bericht dat in Duitschland overleden zijn onze geliefde Tweelingzoon, Broers en Zwagers

Hendrik Cornelis Beck, ongeveer eind Maart 1944 in het kamp Natzweiler in den Elzas op 33-jarigen leeftijd, en

Nicolaas Willem Beck, tegen het einde van 1944 in een der buitenkampen van Dachau op 34-jarigen leeftijd.

Zij lieten hun leven voor de vrijheid.

M.E. Beck-Schenk, C.L.Beck, A. Beck-Goudemond, Apeldoorn 15 Juni 1945, Boschweg 25".

Bakels, Nacht und Nebel:

(*KL Vaihingen*) p. 251: "20-3 (1945) Laatste winterdag. Nu ook Beck gestorven. Het wordt eenzaam. We zijn met ons drieën over: Bas Backer, Van Dijk en ik". P. 254-255: "Aan het slot van mijn herinneringen en dagboeknotities aangaande het dodenkamp Vaihingen-Enz wil ik de twaalf vrienden - onder wie enkele zeer dierbare - die daar achtereenvolgens zijn bezweken aan de gevolgen van hun lijden in het helse Dautmergen nog eenmaal met grote eerbied en met groot schuldgevoel bij hun namen noemen. (-) N. Beck † ca. 20 maart 1945".

Bronnen:

Algemeen Rijksarchief(ARA), Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermiste personen (VP), inventarisnummer 320, dossier 63.824.

Ministerie van Justitie (MvJ), Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR), inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk.

Centraal Bureau voor Genealogie Den Haag (CBG), Advertenties 1795-1969, microfiche nr. 391. Floris B. Bakels, *Nacht und Nebel*. Mijn verhaal uit Duitse gevangenschappen en concentratiekampen, Elsevier Amsterdam/Brussel 1977.

Hendrik Cornelis (Henny) Beck

*10 augustus 1910, Oude Pekela

† 16 april 1944, Natzweiler

Beroep: fotograaf.

Zoon van: L.A. Beck en M.E. Schenk.

Laatste woonplaats: Amsterdam, Den Texstraat 47 hs.

Overleed in gevangenschap te Natzweiler op 16-4-1944 om 3.10 uur.

Overlijdensakte reeds aanwezig: ASD 12/163-1947.

Verklaring J. Roos:

"Toen wij te Natzweiler aankwamen (-). Kort achter elkaar stierven toen in dat kamp Henny Beck en de Pagter".

Verklaring L.Ph. Reyntjes:

"In Natzweiler zijn overleden de Pagter, Leyte en Henny Beck".

Bronnen:

ARA, VP, inv. nr. 320, dossier 63.823. MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk. CBG, Advertenties 1795-1969, microfiche nr. 391.

David Hendrik (Dave) van Eeghen

* 22 december 1920, Amsterdam

† 15/16 april 1945, Bergen Belsen

Beroep:

Zoon van: R.H. van Eeghen en M.A. van Lennep.

Laatste woonplaats: Baarn, Spoorweglaan 14.

Overleed volgens *Nederland's Patriciaat* omstreeks 15-4-1945 te Bergen Belsen ("doodgeschoten"); volgens dossier VP omstreeks 16-4-1945 te Bergen Belsen door uitputting. Overlijden gepubliceerd in Nederlandse Staatscourant van 6-4-1950.

Scherphuis-Van Ommeren, De oorlog van Esmée van Eeghen:

P. 29: (Jonkheer Daan van Lennep:) "U kent de geschiedenis van Dave?", vraagt hij. "Dave was in 1940 wachtmeester op de School voor reserve-officieren der Cavalerie in Amersfoort. Na de capitulatie sloot hij zich aan bij de OD, de Ordendienst, een verzetsorganisatie, opgezet door Nederlandse militairen. Al in 1940 wilde hij oversteken naar Engeland, maar uit angst dat zijn stiefvader, baron Schimmelpenninck van der Oye gearresteerd zou worden, heeft hij het niet gedaan. Direct na de dood van zijn vader in 1943, waagde hij een poging om naar Engeland te komen, maar werd gearresteerd op een trawler in IJmuiden - verraden. Vlak voor het einde van de oorlog is hij omgekomen, in het concentratiekamp Bergen Belsen".

P. 75: "Dave van Eeghen, Esmée's broer stierf vlak voor het einde van de oorlog in het concentratiekamp Bergen Belsen. Er zijn geen getuigen van zijn dood. Na zijn arrestatie door de Duitsers in het voorjaar van 1943 is hij naar Vught getransporteerd en vandaar als Nacht- und Nebelgevangene naar Natzweiler, Dachau, Ottobrunn en Dautmergen, een verschrikkelijk kamp in Zuid-Duitsland, dat weinig Nederlanders

hebben overleefd. Daar werd Dave voor de keus gesteld: blijven of op transport. Hij koos het laatste en kwam terecht in Bergen Belsen. Mr. Floris Bakels is tot Bergen Belsen met hem samen geweest: "Het was een uitstekende man, nerveus als een renpaard, gauw geprikkeld en zeer gevoelig. Hij was knap van uiterlijk, buitengewoon lang en zeer vlot. Ik was een dromer en hij was een handige vent, die mij keer op keer redde. Aan de andere kant kon hij soms ook arrogant zijn. Ik denk met vriendschap aan hem terug".

Schaaf: Dodelijke dilemma's:

P. 72: "Pa was naar de VS vertrokken als directeur van een brouwerij en daar in 1936 al overleden. Moeder was eerst met de gouvernante en de twee kinderen, Esmée en haar twee jaar oudere (moet zijn: jongere, SP) broer Dave van het Gooi naar Aerdenhout verhuisd".

Bakels, Nacht und Nebel:

(*KL Natzweiler*) p. 186: "Hij (=J.) at niets, vroeg of er nog limonade kwam, of Mohr of Van Eeghen niet eens konden komen". P. 194: "Ik denk aan...(-). En aan Dave van Eeghen, een lange magere man, een nerveuze kerel, een spotter, ironisch, cynisch, niet zonder beledigend vermogen. Hij behoorde tot de zeldzame soort mensen die soms destructief zijn met woorden, constructief met daden. Ontelbare malen heeft hij me uitgescholden om mijn onhandigheden, maar vaker heeft hij me daar weggehaald waar ik gevaarlijk stond en daar neergezet waar het veiliger was. Hij was een vorst in het organiseren. Con Broes heeft ons beiden in het commando Effektenkamer georganiseerd". P. 199: "In de zomer van 1944 werden Dave en ik zeer prominent. (-) Dave en ik waren namelijk zulke hoge heren geworden dat wij niet meer op britsen in de steeds stampvollere slaapzaal sliepen maar op tafels in het Waschraum. We gingen niet naar bed maar naar tafel, en onze Rus zorgde voor matrassen, een kussen, dekens, lakens. (-) Gelukkig konden wij in de Effektenkamer ook veel goed doen". (*KL Dautmergen*) p. 211: "Ook de sterksten onder ons kwamen aan het eind van hun krachten. Een voor een werden wij in het Schonungsblok opgenomen, ikzelf als een van de laatste Hollanders op 10 november (1944).

Er was nu sprake van 'ziekentransporten'. Sommigen hadden daarvoor een heilige angst. Niet ten onrechte - zoals later zou blijken - meenden zij dat ziekentransporten alleen maar naar de ondergang konden leiden. Aan de andere kant was Dautmergen een zo godsgruwelijk kamp dat je je niet kon voorstellen dat het elders erger kon zijn. Dave van Eeghen behoorde tot de laatste en besloot zich op te geven voor een transport. Ons afscheid was (p. 212) heel erg beroerd".

"Noot p. 338: "David Hendrik van Eeghen, geboren 22 december 1920 te Amsterdam, is op 16 april 1945 te Bergen Belsen aan uitputting bezweken".

Bronnen:

ARA, VP, inv. nr. 154, dossier 30.740; MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk. *Nederland's Patriciaat*, (45) 1959, pagina 166.

Ageeth Scherphuis en Anita van Ommeren, *De oorlog van Esmée van Eeghen*, Sijthoff Amsterdam 1988, met name pp. 29-31, 75.

Ype Schaaf, *Dodelijke dilemma's in het Friese verzet. Het veemgericht en Esmée van Eeghen*, Van Wijnen Franeker 1995.

Floris B. Bakels, *Nacht und Nebel. Mijn verhaal uit Duitse gevangenschappen en concentratiekampen*, Elsevier Amsterdam/Brussel 1977.

Maximiliaan Johan Gerard (Max) Lijten

* 2 juli 1918, Utrecht

† 11 juli 1944, Natzweiler

Beroep:

Zoon van:

Laatste woonplaats: Amsterdam, Parnassusweg 22.

Lijten was een vriend van Nico Beck. Hij ging mee naar IJmuiden om na het vertrek van de boot verslag uit te brengen, doch werd ter plaatse ook gearresteerd. De naam Lijten wordt in de stukken consequent gespeld als Leyte.

Verklaring W.G. Reyntjes:

"Allen zouden de reis naar Engeland aanvaarden, behalve Max Leyte, die als vriend van Nico Beck ons uitgeleide zou doen tot IJmuiden, waar wij scheep zouden gaan".

Verklaring W.J.J. Colerus:

"Mei 1943, 's morgens vroeg vertrokken Nico en Henny vanaf Molenpad 12 te Amsterdam, waar ik woonde. Een vriend van Nico, Max Ley(s)ten had Mevrouw Teng en mij beloofd mee te gaan naar IJmuiden waar zij scheep zouden gaan, om ons verslag uit te brengen of zij werkelijk vertrokken waren".

Verklaring L.Ph. Reyntjes:

"Ook was daar aanwezig een vriend van de gebroeders Beck, genaamd Max Leyte. Deze had geen plannen om mee naar Engeland te gaan, doch wilde ons tot aan de boot vergezellen om de achterblijvende familieleden en kennissen te kunnen inlichten, hoe het transport zou verlopen. Leyte reisde dus met ons mee naar IJmuiden.

(-)

Dinsdag (4-9-1943, SP) werden wij op transport gesteld naar Vught. Tot mijn verbazing zag ik ook Max Leyte klaar staan voor transport. Hij ging gelijk met ons mee naar Vught.

(-)

In Natzweiler zijn overleden de Pagter, Leyte en Henny Beck".

Verklaring J. Roos:

"Deze (Pieters, SP) werd op 1 October 1943 met van Eeghen en Max Leyte reeds op transport gesteld naar Natzweiler. Toen wij te Natzweiler aankwamen, was Leyte ernstig ziek. Hij is kort daarop overleden".

Verklaring W.G. Reyntjes:

"In Natzweiler heb ik Max Leyte (-) als gevangene aangetroffen, hij leed toen aan pleuritis en was in de ziekenafdeling opgenomen. Kort na mijn aankomst in Natzweiler vernam ik van personeel uit de ziekenafdeling dat Max Leyte daar was overleden".

Bronnen:

MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk: verklaring W.G. Reyntjes 16-10-1945, W.J. Colerus 15-9-1945, L.P. Reyntjes 30-9-1945, J. Roos 18-10-1945.

MvJ, CABR, inv. nr. 266, dossier B. Joppe: p.v. zitting Bijzonder Gerechtshof Amsterdam 23-4-1949, verklaring W.G. Reyntjes. Mededeling Oorlogsgravenstichting aan auteur 19-7-1999.

Louis Philippe Reyntjes

* 13 augustus 1921

Beroep: Luchtstrijdkrachten (op 30-9-45).

Zoon van:

Laatste woonplaats: Amsterdam, Fr. van Mierisstraat 74.

Hij heeft de oorlog overleefd.

Verklaring L.P. Reyntjes:

"Wij zijn daarna naar Scheveningen vervoerd en vandaar Vught, Amersfoort, Natzweiler (vernietigingskamp) en Dachau".

Bron:

MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk: verklaring L.P. Reyntjes d.d. 7-9-1945.

Willem Gerrit Reyntjes

* 30 oktober 1919

Beroep: radio-omroeper.

Zoon van:

Laatste adres: Amersfoort, Thorbeckeplein 10 (1945).

Hij heeft de oorlog overleefd.

Verklaring W.G. Reyntjes:

"Gevangenis Scheveningen, 4 September '43 Vught, 24 Februari '44 via Amersfoort naar Natzweiler, 4 September '44 naar Dachau, 24 September '44 Augsburg, 15 October '44 Lauingen, medio Januari '45 Dachau".

Bron:

MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk: verklaring W.G. Reyntjes 16-10-1945.

Johan (Joop) Roos

* 16 september 1919, Zaandam

† 4 september 1949, Amsterdam

Beroep: technicus (1945).

Zoon van:

Laatste woonplaats: Zaandam, Hoogendijk 43 (1945)

Hij heeft de oorlog overleefd. Volgens Jan Bruin in KL medische experimenten op hem. Als gevolg van de ontberingen werd hij later onder meer doof en verlamd.

Verklaring J. Roos:

"20 Mei 1943 arrestatie IJmuiden, Scheveningen gevangenis, 23 Februari '44 naar kamp Amersfoort, 25 Februari 1944 Natzweiler".

De Zaanlander, zaterdag 26 juni 1948:

"Joop Roos kreeg zo al wat te verduren. Twee jaar Nacht and Nebel, twee jaar ziekenhuisverpleging.

(-) Wij hebben een ontmoeting gehad. Een ontmoeting met een, wiens fabelachtige levensmoed wij bewonderen: Joop Roos. U kent hem? Precies, die is het. Dat studentikoze ventje, dat u in het begin van de bezettingstijd wel eens met Chamberlain-parapluie in zijn hand, en een handdoek om zijn nek over de Dam in Zaandam hebt zien tippelen. De 28-jarige zoon van de Steenkolenbaas Roos van de Hogendijk te Zaandam. Bijna twee jaar ligt deze jongeman nu al in het ziekenhuis. En daar heeft-ie zo het een en ander te verduren gehad ... nadat hij een paar jaar Nacht-und-Nebel-klant geweest was van de Duitsers in het concentratiekamp Natzweiler. Als men die geschiedenis hoort, vraagt men zich verbaasd af, hoe één mens dat alles kan doormaken. En dan, ja dan begin je je te schamen, wanneer je hoort, dat uitgerend dat jongmens ... de meest opgewekte patiënt van alle ziekenhuispatiënten is. En alsof dat nog steeds niet voldoende is, om bewondering voor hem te maken, verneem je, dat hij - verlamd, doof en verminkt - weer is gaan studeren: boekhouden M.O. en Spaans. Want hij kon zo goed leren, deze Joop Roos. Na zijn Ulo ging hij naar de H.B.S. en ging daar vlot strijken met de Jasykoffprijs. Daarna kwam hij op de M.T.S. En in die studietijd gebeurde het.

Joop verrichtte illegaal werk. Wat? Hij praat er niet of weinig over. In ieder geval kwamen er altijd grote enveloppen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In zijn parapluie - snapt u nu dat lef gedoe? - bracht hij die papieren verderop. Maar op een kwade dag was Joop besloten naar Engeland over te steken. Met zijn negenen maakten ze een plannetje. In schipperstrui zouden ze aan boord van een logger in IJmuiden gaan. Een voor een tussen de loodsen door, een voor een aan boord. Het zaakje was echter verraden. Nauwelijks aan boord werden ze kat achter kat bewusteloos geslagen, en vervolgens naar Scheveningen getransporteerd. Drie maanden zat hij hier eenzaam. Toen ging hij naar Vught, en kort daarop naar het vernietigingskamp Natzweiler, en Dachau. Hij werkte in de steengroeven, liep natte pleuritis op, en ... woog tenslotte nog tachtig pond, toen de Amerikanen hem bevrijdden. Twee jaar en een week bracht hij in gevangenschap door.

Een paar weken heeft Joop na zijn bevrijding tolk gespeeld voor de Amerikanen. Maar hij verlangde naar huis. Van Vught uit had hij zijn ouders voor het laatst een teken van leven kunnen geven. In twintig maanden hadden zij niets van hem gehoord, en hij nog minder van hen. En zo reed hij met een auto van een militaire colonne van Duitsland naar Amsterdam. Zes van zijn vrienden liet hij in Duitsland achter ... omgekomen. Twee hebben er ongedeerd het leven afgebracht. Joop zag er niet slecht uit, toen hij terugkwam in Zaandam. De Amerikanen hadden hem behoorlijk op voer gezet. Hij ging zelfs al heel gauw aan het werk. Een baan bij Werkspoor in Amsterdam. Het duurde ongeveer een jaar, voordat hij wilde geloven, dat er toch met hem niet iets in orde was. Met de voortdurende pijn in rug had hij steeds de spot gedreven. En dat hij bij het minste of geringste wat hij deed hevig transpireerde, hij schonk er niet veel aandacht aan. Het zou wel overgaan. Totdat er op zijn borst zich iets ontwikkelde, wat er niet hoorde. Enfin, Joop ging naar het Ziekenhuis, waar zijn borstbeen weggehaald werd. Nauwelijks ontslagen, zat hij alweer in het buitenland.

Maar enige dagen later kwam er bericht, dat hij 's maandags opnieuw moest worden opgenomen. Meer dood dan levend kwam hij per vliegtuig nog juist op tijd in Holland terug om aan deze oproep gehoor te

geven. Een nier werd hem uit zijn body gepeuterd. 22 October 1946 kwam hij thuis. 28 October d.a.v. moest hij weer met spoed naar het Ziekenhuis getransporteerd worden. Sindsdien is hij er niet meer uit geweest. De doktoren ontdekten een tuberculeuse hersenvliesontsteking (Meningitis). Weinig overleven een dergelijke aandoening. Vervolgens werd ook zijn ruggemerg aangetast. Met peniciline, een operatief ingrijpen aan de wervelkolom, probeerden de knapste koppen hem er door te helpen. Maar het was hopeloos met Joop gesteld. Dokter deelde het tenslotte moeder Roos maar mee, dat haar zoon misschien nog een dag of acht à tien te leven zou hebben.

Maar op dat moment herinnerde moeder zich, dat zij wel eens gelezen had over een wonderbaarlijke redding van een inwoner uit Kortrijk (België). Dat was zeker een jaar terug, maar het bericht had haar getroffen, en dus had ze onthouden welk middel was aangewend. Streptomycine heette het. "Zou dat helpen dokter?" was haar vraag. "Stellig" zei de dokter, "maar dat is hier niet. Amerika zal het moeten leveren". En toen herinnerde moeder Roos zich, dat er in Amerika een neef van haar man was, die aan de Douglas-fabrieken in Santa Monica (Californië) werkte. Die onbekende neef werd vrijdag 's morgens een zeer uitvoerig telegram gezonden. Het was een noodkreet. Zaterdag 's middags half drie was er telegrafisch antwoord. Het redmiddel was reeds per vliegtuig verzonden. Dat bericht gaf de dokter de moed voor Joop 10 gram van dit kostbare geneesmiddel te lenen van een andere patiënt, die het eveneens uit Amerika had ontvangen. Driemaal dertig gram is er voor Joop uit Amerika gekomen. Niet zonder moeite. De gehele medische wereld van Santa Monica heeft voor die ernstige patiënt in Zaandam op de bres gestaan.

Wij willen niet in bijzonderheden treden over het lijden, dat Joop niettemin nog te doorstaan gekregen heeft. We willen alleen vermelden, dat streptomycine-injecties een viertal gevolgen kan hebben: 1. verlamming, 2. blindheid, 3. krankzinnigheid en 4. doofheid.

Joop is er doof van geworden. Stokdoof. Hij leert nu liplezen. Bovendien functioneert het spierstelsel van zijn benen niet meer. Er liggen nu gewichten aan zijn benen - dag en nacht om de knieën weer gestrekt te krijgen. Hij zal er nog een knie-operatie voor moeten

ondergaan. Joop is vol goede moed, dat hij omstreeks Kerstmis weer thuis zal kunnen zijn. Hij heeft het razend druk met leren. Aan lezen komt hij gewoonlijk niet meer toe.

Wie niet al te diep in een mensenziel geschouwd hebben, zullen verwachten, dat deze Joop Roos zijn vijanden, die hem al deze ellende hebben aangedaan, zou haten. Niets is minder waar. In het ziekenhuis heeft hij briefwisseling gevoerd met de inmiddels ter dood veroordeelde Hilversumse politie-inspecteur Vermeeren, door wie hij verraden is. Diens vrouw en kinderen bezochten hem meerdere malen. De kinderen hebben Joop "vergeving gevraagd voor hun pappie". En "zij bidden iedere avond voor meneer Roos". Joop heeft menselijkerwijs vergeven. Zo met zijn gehele hart, dat hij wel eens gezegd heeft, dat het niet onmogelijk zou zijn, dat die man zijn beste vriend zou worden, wanneer ze elkaar ooit in het normale leven zouden kunnen ontmoeten. Zo'n eeuwige optimist. Het ga je goed, Joop! Je bent het leven waard!".

Bronnen:

MvJ, CABR, inv. nr. 216, dossier M.J. van Dijk: verklaringen J. Roos 24-7 en 18-10-1945. *De Zaanlander*, zaterdag 26-6-1948. CBG, Persoonskaart.

Gearresteerd op 11 juni 1943:

Wijnandus Pieters

* 17 september 1895, Utrecht

† 13 februari 1963, Lichtenvoorde

Beroep: handelsagent (levensmiddelen).

Laatste woonplaats: Apeldoorn.

Hij heeft de oorlog overleefd.

Gevangenissen en kampen onder meer: Scheveningen, Natzweiler, Dachau (aldaar bevrijd).

Verklaring W.F.F. Sticht:

"Ik herinner mij, dat in verband met deze zaak later te Apeldoorn werd gearresteerd een zekere Pieters, een grote zware man. Voor zover ik

weet, was hij koekfabrikant. Ik was, voor zover ik mij herinner, persoonlijk met deze arrestatie belast".

Verklaring W. Pieters:

"Tot aan de bevrijding bleef ik opgesloten in het concentratiekamp, het laatst vertoefde ik te Dachau. Ik heb meerdere mishandelingen ondergaan, onder meer trapte men mij een breuk, waaraan men mij zonder verdooving heeft geopereerd. De wond springt af en toe nog open. Volgens verklaringen van de doktoren zal het waarschijnlijk nog wel een paar jaren duren alvorens ik de doorgestane ontberingen te boven ben".

Bronnen:

MvJ, CABR, inv. nr. 126, dossier M.J. van Dijk: verklaringen W. Pieters 11-10-1945, W.J.J. Colerus 15-9-1945, S.C. Ruychhaver 11-10-1945, H.A. de Winter 11-10-1945, W.F.F. Sticht 10-9-1945.

CBG, Persoonskaart.

Gearresteerd op 2 augustus 1943:

Jan de Pagter

* 16 januari 1898, Breskens

† 5 juni 1944, Natzweiler

Beroep: agent van de Nederlandse Visserij Centrale.

Laatste woonplaats: IJmuiden, Eksterlaan 6.

Verklaring A. Vooys:

"De Heer de Pagter, die hier plaatselijk vertegenwoordiger van de Nederlandse Visserij Centrale te 's-Gravenhage was en van wien ik reeds meerdere malen hulp bij het illegale werk, dat door mij verricht werd, had ontvangen, werd door een en ander nog meer geïnteresseerd. Spontaan sloot hij zich bij de Verzetsbeweging aan, wat ik mij, zijn rechtgeaarde inborst kennende, heel goed kon indenken. Ik heb het aanbod van den Heer de Pagter, om mij behulpzaam te zijn, dan ook dankbaar aanvaard en sindsdien van zijne hulp en adviezen regelmatig kunnen profiteren. Hij toch, wiens werkkring in de vishallen en om en nabij de vissershaven was gelegen, stond op goede voet met de

Haven-commandant en verschillende leden van diens personeel, waardoor we dikwijls in de gelegenheid waren om met de mededelingen van deze personen ons voordeel te doen.

(-)

De mogelijkheid om mensen naar Engeland overgezet te krijgen, was door dit voorval (de mislukte kaping van de Sch 161 op 18-5-1942, SP) echter voorgoed verdwenen, want van nu af aan werd door de Duitse bezetting uiterst streng gecontroleerd. Dit betekende echter niet, dat daarmee onze ondergrondse arbeid eveneens was geëindigd, want de colportage van illegale bladen en propaganda geschriften, zomede het in kaart brengen van stellingen en batterijen der Duitsers werd thans nog intensiever dan voorheen ter hand genomen, evenals het contact zoeken met andere ondergrondse verenigingen, ook hierin heeft de Heer de Pagter een belangrijk aandeel gehad. Ik als insider kan beoordelen, hoeveel tijd, moeite en opofferingen hem dit gekost heeft, doch altijd stond hij gereed en was hij bereid te helpen.

Op 2 Augustus 1943, des namiddags te 15 uur 15, werd de Heer de Pagter door de Duitse Feldgendarmerie in hechtenis genomen, vermoedelijk verraad en het vinden van enige illegale blaadjes ten zijne huize, waren daarvan mede de oorzaak”.

Verklaring J. Kerkhoff:

”Uit de aard van mijn beroep (politiebeambte bij het Staatsvissershavenbedrijf te IJmuiden, SP), vertoef ik dagelijks aan de havens van IJmuiden en meer speciaal in de omgeving van de vishallen. Ik weet niets af van de arrestatie van een aantal jongelieden, die op aanwijzing van de mij bekende Joppe te IJmuiden zijn gearresteerd. Voor zover mij bekend, wist ook de Pagter hiervan niets af. Ik heb geruime tijd met wijlen de Pagter samengewerkt. Ook A. Vooy's werkte met hem samen. Het rapport dat door Vooy's is opgesteld en dat U mij thans voorleest, kan ik volledig onderschrijven.

(-)

De Pagter is in de zomer van 1943 gearresteerd, vermoedelijk door zijn omgang met de verrader Joppe. Ik heb de Pagter destijds meermalen tegen Joppe gewaarschuwd, doch de Pagter had kennelijk te veel vertrouwen in deze man. De Pagter is in een concentratiekamp gestorven.

Behalve dat hij meerdere lieden hielp uitwijken naar Engeland, was het een verzetsman in de beste zin des woord. Nooit zat hij stil. Alles pakte hij aan, wat maar tegen de bezetter gericht was. Het was een hobby van hem om goederenwagons van de Spoorwegen, die door de Duitsers in gebruik waren, onklaar te maken, door de oliepoten los te schroeven en er vervolgens zand in te doen. Hij kwam mij meerder malen roepen voor dat werk en wij hebben er zeker 15 (0?) onklaar gemaakt. Hij heeft steeds zijn mond gehouden toen hij gearresteerd werd, want niemand van zijn medewerkers heeft nadien last gehad, dat zij op grond van de omgang met de Pagter gezocht werden door de Duitse Politie”.

Verklaring W.F.F. Sticht:

”Het is juist, dat ik in 1943 in IJmuiden heb gearresteerd, de door U genoemde de Pagter die verbonden was aan de Visserij Centrale aldaar. De Pagter is gearresteerd in verband met de zaak van Reyntjes c.s. U zegt mij, dat er ten huize van de Pagter illegale blaadjes van Vrij Nederland werden gevonden. Ik weet niet zeker of het blaadjes van Vrij Nederland waren, in ieder geval waren het Duits vijandige pamfletten, welke in zijn woning werden aangetroffen. Op grond hiervan werd de Pagter niet door mij gearresteerd. Ik vertelde U reeds dat ik de afdeling Bestrijding van het verspreiden van illegale lectuur onder mij had. Uit dien hoofde zou het dus te verklaren zijn, dat ik de Pagter gearresteerd heb. Ik moet echter opmerken, dat ik vanuit Den Haag geen arrestatie te IJmuiden op grond daarvan zou verrichten. Indien er rapporten of berichten waren binnengekomen, dat de Pagter zich met verspreiden van die lectuur bezig hield, dan zouden wij die zaak van uit Den Haag hebben doorgezonden naar Amsterdam met het verzoek de zaak te willen overnemen. Wie of de naam de Pagter aan mij heeft genoemd weet ik niet. De mogelijkheid bestaat dat er een melding is binnengekomen van de Abwehrstelle voornoemd (IJmuiden, SP), met dien verstande echter, dat het dan een zogenaamd namelding is geweest. Logischer lijkt het mij echter, dat de naam de Pagter door een der gearresteerden was genoemd. Indien U mij zegt, dat alleen Joppe en de gearresteerde Pieters bekend waren met de naam de Pagter moet dus een hunner de naam de Pagter naar voren hebben gebracht. (-)

Indien Joppe beweert, dat hij een verklaring omtrent de Pagter aflegde nadat hem een valselijk gemaakte verklaring van de Pagter was voorgesteld, dan liegt hij. Ik heb de Pagter zelf gehoord. Het was een rustige fiere man, het type van een zeeman, die niets losliet. Niet het type van een verrader”.

Verklaring W. Pieters:

”Later werd ik overgebracht naar het Concentratiekamp te Natzweiler, waar ik de Pagter uit IJmuiden leerde kennen. Ik vertelde U reeds, dat Joppe destijds tegen mij de naam de Pagter had genoemd, als zijnde de man waar ik inlichtingen over de betrouwbaarheid van Joppe waren te verkrijgen. Hij vertelde mij, dat hij werd verdacht van spionage en sabotage en dat Joppe hem had verraden. Ik kan dit onder ede bevestigen, daar de Pagter in het concentratiekamp ten gevolge van uitputting is overleden en dus niet meer gehoord kon worden. De Deutsche politiebeambte die mijn zaak behandelde is genaamd Sticht. Hij beweerde, dat ik ronselaar voor het Engelsche leger was en verweet mij voorts, dat ik met de Pagter samenwerkte voor 'Vrij Nederland'. Ik heb dit steeds ontkend, hetgeen ik rustig kon doen, omdat ik de Pagter voor mijn gevangenschap nimmer had ontmoet. (-)

Omtrent de arrestatie van de Pagter uit IJmuiden, moet ik andermaal tot de conclusie komen, dat Joppe hem heeft verraden. Ik wist van dien man niets af. Alleen had Joppe mij zijn naam genoemd als referentie. Toen ik later met de Pagter in aanraking kwam, te Natzweiler, zeide de Pagter, dat hij Joppe nimmer had vertrouwd, doch dat deze er steeds bij hem op had aangedrongen tot samenwerking op illegaal gebied. Hij zou voor de Pagter bepaald hinderlijk zijn geweest. Ik vertelde U reeds dat de Pagter ronduit tegen mij gezegd heeft, dat Joppe hem had verraden. Bij mijn derde verhoor te Scheveningen, dat zal ongeveer 2 maanden na mijn arrestatie zijn geweest, bracht Sticht naar voren, dat ik met de Pagter had samengewerkt op illegaal terrein, hoofdzakelijk bij het verspreiden van het blad 'Vrij Nederland'. Ik werd toen met een man geconfronteerd, die later de Pagter bleek te zijn. Ik zoowel als de Pagter hebben toen verklaard, dat wij elkaar nog nooit hadden ontmoet, noch gezien of gesproken. Dit was overeenkomstig de waarheid”.

Verklaring L.Ph. Reyntjes:

”In Natzweiler zijn overleden de Pagter, Leyte en Henny Beck”.

Verklaring J. Roos:

”Op een dier transporten maakte ik kennis met de Pagter uit IJmuiden, die mij ronduit vertelde, door Joppe te zijn verraden en met dezen eenmaal geconfronteerd te zijn te Scheveningen. (-)

”Toen wij te Natzweiler aankwamen ...(-). Kort achter elkaar stierven in dat kamp Henny Beck en de Pagter”.

W.A. Brug, Hun naam leeft voort ...!

Pagina 153: ”Pagter, Jan de

Jan de Pagter, geb. 16 jan. 1898 in Breskens. Hij was hoofdagent van de Visserijcentrale in IJmuiden. Over zijn werkzaamheden in het verzet is niets bekend. Overleden op 5 juni 1944 in het concentratiekamp Natzweiler. Daar ook begraven. *IJmuiden*”.

Bronnen:

MvJ, CABR, inv. nr. 126, dossier M.J. van Dijk: verklaringen A. Vooy's 7-6-1945, J. Kerkhof 2-11-1945, W. Pieters 11-10-1945, L.Ph. Reyntjes 7-9 en 30-9-1945, J. Roos 18-10-1945, B. Joppe 25-10-1945, W.F.F. Sticht 10-9-1945.

CBG, Persoonskaart (overleden te Natzweiler blijkens mededeling Bureau Informatie en Opsporing Politieke Gevangenen).

W.A. Brug, Hun naam leeft voort...! Oorlogsslachtoffers verleenden hun naam aan straten en gebouwen, Repro-Holland Alphen aan de Rijn 1989.

W.G.Reijntjes

Binckhorstlaan 2
3739 LC Hollandsche Rading
Tel. 035 577 1998

Hollandsche Rading, 2 november 1999

De heer S. Plantinga
Swammerdampad 7
2334 DA Leiden

Zeer geachte heer Plantinga,

Met veel belangstelling heb ik het relaas gelezen betreffende onze mislukte Engelandvaart in mei 1943. Er staan veel gegevens in dit verhaal die nieuw voor mij waren, zoals bijvoorbeeld het Duitse aspect van de zaak.

Ik wil graag enkele kanttekeningen plaatsen bij het laatste deel van het verhaal, waar het gaat om het proces van het Bijzonder Gerechtshof te Amsterdam.

Mijn broer en ik waren de belangrijkste getuigen tegen het tweetal dat daar terecht stond. Ons bleek tijdens de zittingen dat de heren meer op hun geweten hadden dan onze zaak alleen. Met name Vermeeren stond terecht voor de zaken A t/m H, niet minder dan acht gevallen dus van provocatie van jonge idealistische Nederlanders. Hiervan waren geen overlevenden die tegen hen konden getuigen.

Joop Roos lag op dat moment reddeloos in het ziekenhuis. Mijn broer Loek en ik waren dus de enigen die uit persoonlijke waarnemingen konden getuigen tegen het tweetal dat hier terecht stond.

Joppe en Vermeeren werden verdedigd door de Amsterdamse advocaat Mr. Kokoski. Deze haalde het onderste uit de kan om zijn cliënten te behoeden voor het doodvonnis dat hen boven het hoofd hing. Mijn broer en ik mochten niet in de rechtszaal aanwezig zijn tijdens de andere getuigenverhoren. Lange uren zaten we in een wachtkamer in dat saaie gebouw op de Herengracht, met als enig gezelschap een parketwachter. Kokoski kwam af en toe binnen om een praatje met ons te maken. Dan merkte hij op dat het allemaal toch wel erg lang duurde en dat het vrijwel uitgesloten was dat wij die dag nog zouden worden gehoord. "Ga toch naar huis, jongens. Vandaag komen jullie zeker niet meer aan bod!" We hadden meer dan genoeg van al dat wachten en waren al lang blij dat we weg konden. Maar toen we opstonden om te vertrekken greep de parketwachter in: "Zitten blijven jongens! Die smeerp probeert jullie weg te krijgen!" Ongebruikelijk voor een parketwachter, heb ik later begrepen. En inderdaad hebben wij nog diezelfde middag getuigd. Kokoski keek de andere kant op...

Incident: Vermeeren werd niet alleen beschuldigd van provocatie en landverraad, maar ook van verduistering van losgeld. Toen dit onderwerp ter zitting werd aangevoerd ontstak hij in

edele verontwaardiging en riep uit: "Meneer de president, dit kan ik niet accepteren. Ik ben geen dief!". De president: "Was u maar een dief; dan had ik misschien nog respect voor u kunnen hebben!"

Mr. B.de Gaay Fortman was de president van het Bijzonder Gerechtshof. Naar mij vele jaren later uit een gesprek met diens zoon, de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken bleek, had de zaak Vermeeren/Joppe hem emotioneel zeer aangegrepen. Het schokte hem dat er in de duistere oorlogsjaren mensen zijn geweest die hun landgenoten voor geld aan de vijand verkochten. Het was een open-and-shut case waarbij het duidelijk was dat de doodstraf moest worden geëist. En dit was iets dat deze man niet kon rijmen met zijn geweten en zijn Christelijke levens-overtuiging. De nacht voor de uitspraak heeft deze rechter niet geslapen.

Met vriendelijke groeten,

Pim Reijntjes

Na goedkeuring van de Oorlogsgraven Stichting heb ik de namen van de in het artikel vermelde omgekomen Engelandvaarders: H.C. Beck, N.W. Beck, en D.H. van Eeghen op het gedenkbeeld in de Kapel op het Ereveld Loenen laten bijschilderen. Op het vijf-luik worden nu 316 namen vermeld van Engelandvaarders die onderweg of na aankomst in geallieerd gebied hun leven voor onze vrijheid gaven.

Bram Grisnigt

NAAR ENGELAND IN OORLOGSTIJD

Door een speling van het lot werd ik in mei 1940 overgeplaatst van Nederlands-Indië naar Nederland, juist op tijd om op 10 mei de Duitse inval als jongste officier aan boord van de stalen mijnenveger Hr. Ms. Abraham van der Hulst mee te maken. Ingezet op het IJsselmeer om de veerboot van Harlingen naar Enkhuizen de overtocht te beletten, kwam op 15 mei het bevel naar Engeland uit te wijken. Op weg naar Den Oever werden wij per telegram teruggeroepen om in Enkhuizen een aantal stafofficieren op te pikken.

In Enkhuizen aangekomen was er geen spoor van officieren te bekennen en inmiddels was ons ter ore gekomen dat het sluizencomplex in Den Oever in Duitse handen was gevallen. We zaten als ratten in de val en de commandant, Luitenant ter Zee Piet Wentholt, besloot het schip te laten zinken. Hoe ik na die deprimerende dagen naar huis in Haarlem ben gekomen weet ik niet meer.

Wat ik me wel duidelijk herinner is mijn voortdurend aftasten van de mogelijkheden om illegaal naar Engeland te komen. Maritiem geschoold als ik was zag ik een weg over land als te riskant en besloot om het via de Noordzee te proberen. Maar dat zou dan wel met een kleine zeilboot moeten gebeuren en de vraag was van waar te vertrekken. Mijn vader suggereerde het strand van Zandvoort, want

Zandvoort was een NSB-nest en verwacht mocht worden dat daar de Duitse controle minder zou zijn dan elders.

1ste Poging

Ik wist in de buurt geen marine-collega's te wonen en besloot mij daarom te wenden tot twee vrienden van mijn jongere broer en zuster. Dat waren twee zojuist opgeleide stuurlieden ter koopvaardij, John de Zwart en Willem van Gorkum. In overleg kochten wij een twaalf-voets jol, die ik vervolgens op de roeivereniging "Het Spaarne" ging gereedmaken voor de overtocht.

Terwijl ik ingespannen bezig was een kompas te bevestigen op de zwaardkast van de jol, kwam er iemand achter mij staan, die zachtjes vroeg: "Wanneer vertrek je?" Als gestoken keek ik achterom en zag daar mijn jongere collega Bram de Jong staan. Ik vertelde hem dat ik met nieuwe maan zou vertrekken, dat was 30 maart 1941. Hij vertelde me toen dat hij met zijn collega Storm van Gravezande, ook met een twaalf-voets jol wilde oversteken, maar een maand later en vanaf de Hondsbosse Zeewering bij Petten.

In de avond (om 22.00 uur moest iedereen binnen zijn) van 30 maart werd de boot met een verhuishagen naar het strand van Zandvoort gebracht en te water gelaten. Er was inderdaad geen (merkbare) controle. Het was licht mistig en er stond een licht Noord-oosten windje. John, Willem en ik waadden door het water, stapten in de boot, hesen het zeil en vertrokken koers West.

De zee was kalm, de wind erg koud, maar we maakten goede voortgang. Na een uur of vier gezeild te hebben draaide de wind naar het Noord-westen en begon langzaam aan te wakkeren. De uitwatering van de boot was niet meer dan een centimeter of twintig en er kwam dus al wat water binnen. Willem begon te hopen. Tegen de ochtend was het windkracht vijf en bij het licht worden bleken de golven een meter of meer hoog op te lopen. Hopen was nu ononderbroken nodig en we waren alle drie doornat en verkleumd tot op het bot.

Doordat we niet konden staan in de boot moesten we onze plas in de broek doen. Dat gaf een kinderachtig gevoel maar had het voordeel dat het tenminste in die regionen even een beetje warm werd. Met een

slok cognac probeerden wij ook inwendig wat warmte op te wekken, maar dat leidde bij Willem tot zeeziekte. Het hozen moest echter onverminderd doorgaan. Om ongeveer 10.00 uur moest er met twee man voortdurend gehoost worden en tegen de middag liepen de golven angstaanjagend hoog. Zo hoog dat wij tot de conclusie kwamen dat doorgaan zelfmoord zou betekenen.

Het staat mij na al die jaren nog duidelijk voor de geest hoeveel moeite ons die conclusie heeft gekost. Trouwens het koers veranderen naar Oost was evenmin eenvoudig en kostte ons bijna het leven. Ik herinner mij nog heel goed dat ik mij toen realiseerde dat Nederland vijandelijk gebied was, waar wij niet ongestraft konden landen. Bovendien waren wij benieuwd waar onze landingsplaats zou blijken te liggen, want zorgvuldig navigeren was er niet bij geweest.

Tegen een uur of vier in de middag kwam de kust in zicht en uit het silhouet bleek geleidelijk aan dat het Scheveningen zou zijn. Wij ontdekten de boot van alles wat op onze indentiteit zou kunnen wijzen en spraken af dat wij, eenmaal op het strand, elk een andere kant zouden uithollen en elkaar de volgende dag in Den Haag zouden ontmoeten. De landing bleef uiteraard niet onopgemerkt en terwijl ik naar de duinrand holde sloegen de kogels naast mij in het zand. Maar ik holde door en zag plotseling een trap voor mij.

Boven aan de trap gekomen bleek ik aan het einde van de Sportlaan te zijn en daar reed in dat jaar nog de tramlijn 5. Er stond een tram aan het eindpunt en ik kon er nog net op springen voor hij wegreed. Dat was een groot geluk, maar aan de andere kant liep het water uit mijn kleren van het balkon van de tram af en dat moest wel verdacht aandoen. Bovendien stonk ik naar cognac en urine, zodat ik besloot maar zo snel mogelijk over te stappen. Die nacht als een roos geslapen bij de ouders van mijn in Engeland verblijvende jaargenoot Frits Bouman.

De volgende dag op het rendez-vous in Den Haag kwamen mijn twee lotgenoten niet opdagen waaruit ik moest opmaken dat ze waren gearresteerd. Ik heb veel later gehoord dat ze waren vast genomen en

tenslotte voor enkele jaren in een Duitse gevangenis werden opgesloten. Ik belde mijn jongere collega Bram de Jong op om hem te vertellen dat het mis was gegaan en gaf hem de raad om zich vooral te wapenen tegen de kou en verhoogde boorden aan te brengen op zijn jol, alsook een beschermzeil voorop om het overnemen van golven voorin te beperken. Bram de Jong en zijn collega hebben het inderdaad gehaald en Storm van Gravezande is in 1942 in de Java Zee, aan boord van de Hr. Ms. "De Ruyter" gesneuveld. Bram de Jong is met pensioen.

2e Poging

Een dergelijke mislukte poging zet alleen maar aan om het opnieuw te proberen en zo vond ik een aantal gelijkgestemde zielen bij collega's en anderen, vast van plan om over de Noordzee naar Engeland uit te wijken. De geslaagde poging van Bram de Jong vanaf de Hondsbosse Zeewering deed ons besluiten hetzelfde te wagen, maar dan niet met een zeilboot maar met een (snelle) motorboot. De vertrekdatum werd in juli geplanned en in verband met de korte nacht moesten we dus in een paar uur voldoende ver uit de kust zijn.

Met een aantal collega's en vrienden kochten wij een snelle motorboot met buitenboordmotor en het grootste probleem zou zijn om dat vaartuig boven op de zeewering te krijgen. De onderzoekingen die ik aan de zuidzijde van de zeewering uitvoerde lieten zien dat er van de weg van Alkmaar naar Den Helder een kanaal liep naar de zuidzijde van de zeewering, zodat de boot vanaf de weg, varende de zeewering zou kunnen bereiken. En als bijzondere voorziening, om het woord voorzienigheid niet te gebruiken, van de arbeiders voor het dijkonderhoud, was aan het eind van het kanaal, tegen de dijk aan, een lorrie aanwezig op rails die langzaam omhoog lopend reikte tot de kruin van de dijk.

Dat was een voortreffelijke mogelijkheid om de zware boot op de kruin van de dijk te krijgen. Alleen moesten we er zeker van zijn niet in de armen van een gewapende patrouille te lopen. Verder onderzoek ter plaatse wees uit dat omstreeks tien uur 's avonds een groep van twee gewapende Duitse soldaten boven op de dijk langskwam van het

zuiden naar het noorden, Petten. Het was dus zaak zeker te zijn dat die patrouille voorbij was, voordat de boot de dijk opgeduwd kon worden. En zo lag ik met nieuwe maan, omstreeks 20 juli 1941 boven op de dijk met mijn hoofd net boven het gras teneinde de maats, die beneden bij de boot stonden te wachten, te kunnen waarschuwen wanneer de kust vrij was en de tewaterlating kon beginnen. Wel had ik gehoord dat met de verhuiswagen, waarmee onze boot was vervoerd, nog een tweede boot(je) was meegekomen. Ik vond dat niet erg verstandig van de man (sergeant-majoor Hoekstra) die ons transport had verzorgd vanaf de werf in Amsterdam, maar de verdere activiteiten namen me zodanig in beslag, dat ik het bootje vergat.

Om even over tieners kwam de Duitse patrouille, pratend en sigaretten rokend, langs mijn waarnemingspost. Toen de soldaten voorbij waren wilde ik juist de maats beneden gaan vertellen dat de boot naar boven kon komen, toen iets verder plotseling drie man het "het" bootje boven op de dijk verschenen. De Duitsers riepen onmiddellijk: "Halt, werda?" waarop er vanuit de groep van drie man werd geschoten. De patrouille schoot onmiddellijk terug en direct daarop werden de zoeklichten in Petten ontstoken.

Ik holde naar beneden om de vrienden te bewegen gebruik te maken van de verwarring en de boot alsnog in zee te brengen, maar helaas waren er al enkele, die onder geen beding in handen van de Duitsers mochten vallen, gevlucht. De mannen die nog over waren, waren met te weinig om de boot tegen de dijk op te duwen. De inhoud van de boot, voor zover die ons kon incrimineren, werd in het kanaal gegooid, waarna een ieder het hazenpad koos. Ik ging terug naar de boerderij waar ik de vorige nacht ook al had geslapen en ging naar bed. Midden in de nacht kwamen er Duitsers langs die de boer opdracht gaven mij te roepen. Zij namen mijn persoonsbewijs mee en zeiden dat ik het morgen bij de Feldgendarmerie in Petten kon komen ophalen.

De nasleep

Bij de Feldgendarmerie de volgende morgen wachtte mij een verassing. Een Duitse officier vertelde mij dat in het concentratiekamp Schoorl twee man waren aangekomen, die hadden bekend dat zij in de nacht hadden geprobeerd vanaf de Hondsbosse Zeewering naar

Engeland te ontkomen. Het feit dat ik die nacht in de nabijheid van de zeewering had gelogeed vond hij te toevallig en ondanks mijn ontkenning werd ik voorlopig ook in het concentratiekamp Schoorl opgesloten. Het gedrag van de Duitse soldaten daar was bijzonder onaangenaam en provocerend om een bekentenis te ontlokken.

Na twee dagen overgebracht naar het "Oranjehotel" in Scheveningen, een dépendance van het Huis van Bewaring aan de Pompstationsweg. Daar begonnen de verhoren in alle ernst en er was geen mogelijkheid om te blijven ontkennen tegen de overstelpende bewijzen van onze poging tot ontsnappen. De verhoren waren hard, maar redelijk eerlijk. Mijn "Sachbearbeiter" was een SS-officier die mij uiteindelijk beschuldigde van "Feindbegünstigung" en verder van "Versuchte Unerlaubte Ausreise".

Aan het eind van de verhoren deed zich een opzienbarende ontwikkeling voor. De SS-officier vroeg mij of ik - buiten het verhoor om - een vraag wilde beantwoorden. Ik antwoordde dat dat van de vraag zou afhangen. Het opmerkelijke is nu dat deze SS-officier in augustus of september 1941 mij vroeg: "Wie wint deze oorlog?" In volle onwetendheid van wat de oorlog nog zou vertonen antwoordde ik: "Dat is een makkelijke vraag; jullie niet". Op zijn kwade vraag "Waarom niet", zei ik: "Dat naar mijn mening Duitsland zich - net als in de vorige oorlog - onvoldoende had voorbereid op de enorme maritieme macht van de huidige en eventueel toekomstige tegenpartij".

Het heeft geen zin om de hele rechtsgang te beschrijven. Het probleem bestond daaruit dat de "Oberbefehlshaber der Wehrmacht" in Nederland telkens als het vonnis tegen ons (dat is wat werd genoemd: "Die Sache gegen Langeraar und 12 Anderen") niet de doodstraf was, het vonnis vernietigde en opdracht gaf aan een andere rechtbank om de zaak te berechten. Zo kwam het dat wij tweemaal voor het Kriegsgericht zijn geweest, twee keer voor het Heeresgericht en één keer voor de krijgsraad van de Luftgau Holland.

W. Langeraar

wordt vervolgd

ADRESSENBESTAND _____

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 2 op de adressenlijst van 1 april 1999.

Overleden:

Bentinck, J.A. Baron	Den Haag
Doornekamp, N.	Den Burg, Texel
Jong-van den Broek, Mevr. A. de	Eefde
Broekman, Mevr. E.W.L.	Amsterdam

Verhuisd:

Coenman, I.	Grotestraat 13f	9781 HA Bedum
-------------	-----------------	---------------

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279
	2597 GG Den Haag
	Tel./Fax (070) 324 04 47